

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Sibylikōn chrēsmōn logoi oktō

Châteillon, Sébastien

Basileae, 1555

Annotationes [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-248466](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-248466)

ANNOTATIONES

XYSTI BETVLEII, QVIBVS EA testimonia, quæ à Lactantio & alijs passim citantur, cum Sibyllinico codice confert: admixtis pauculis, quæ in ipso archetypo adiectæ erant.

Pag. 33.
Annot. 1.

QVAM prioris editionis archetypus mancus & uitiosus fuerit, uel hinc sincerus lector animaduertet: quòd pauculi uersus, qui ab initio legebantur, nec steichico scripti erant ordine, nec ijsdem uerbis quibus à Lactantio citati fuerunt. Iam uerò multo magis hoc conspicuum sit ex orationibus Theophili, quas ad Autolyicum, Antonini Veri temporibus, Antiochen sis ecclesie Episcopus contra gentes scripsit: quas nuper Conradus Clauserus Tigurinus, iuuenis ut eruditus, ita pius, & luci uendicauit, & ut Latine legi possent, dilucida metaphrasi fecit. Is inquam, in oratione secūda, postquam multis prophetarum testimonijs diuinam unius Dei potentiam asseruit, Sibyllæ Erythreæ testimonio, Ethnicorum uanitates, ueluti suo ipsorum gladio retundit. Verba citantis Theophili sunt: *Σιβυλλα δὲ οὐ ἔδειξε, λέγει οὐ τοῖς λοιποῖς ἐθετεῖ γονομὸν προφῆτης, οὐ ἀφ' ἧ τῆς προφητείας αὐτῆς, ἀνασῆσα τὸ τῶν ἀθρησκῶν*

πρωτος. Sunt autem uersus, quos citat, ab operis initio, usq; ad sermonem qui incipit, ἀρχομένου πρῶτος, &c. Quibus uersibus non modo prioris editionis truncum caput restitutum est, sed etiam Lactantio non pauca uulnera sunt curata. Quare cum ἄριστοι Sibyllini doctissimorum uirorum castigationibus & uersionibus ornati, denuò iā praelo subijciendi erant, uoluimus etiam nos in his nostrum institutū profsequi: quemadmodum ipsa partim ratio, partim Theophili citatio monebat. Hos autē Sibyllinos uersus, qui à Theophilo citati sunt, Erythræ esse, ex multis Lactatij locis manifestum est: & eos ipsos esse, qui à legatis Romam Erythris allati sunt. Cum hæc itaq; adornarem, misit ad me Oporinus noster Antimachi collationem, qua Castalio quoq; in transferendo, ut ipse fatetur, usus est. Legit autē cum Theophilo etiam Antimachus, εἰς θεὸς μόνος ἀρχεῖ. Apud Lactantium lib. 1. cap. 6. legitur &c.

Hi duo uersus citantur à Lactantio lib. 4. cap. 6. 33. 2. ubi & ipse ait, ex carminis Sibyllini principio esse, quod à summo Deo exorsa est, ad filium hæc referens.

Hic uersus in priori editione cum ijs qui apud Lactantium lib. 1. cap. 6. seiunctim ponuntur, coniunctim legebatur. Sed iam ratio est expedita. Apud Theophilum legebatur, εἰς θεὸς μόνος, Clauserus, cum

cum

cum uersus una syllaba mancus esset, censuit legendum, εἰς θεὸς ἐστὶ μόνος. Sed apud Lactantium integer legitur, εἰς θεὸς ὁς μόνος, &c.

33.4. Legebatur apud Theophilum, τὸν ἄγαθον. Variabat lectio, ὁς μόνος. Clauserus legit ἐπεφάνη, quod mihi placet.

33.5. Hi duo uersus citantur à Lactantio lib. 1. cap. 6. iisdem planè uerbis: nisi quòd pro ἐτέχθη, ἐτυχον duplici errore scriptum haecenus fuit. nunc potest Lactantius ex Theophilo restitui.

34.6. Οὗτος ἰσθὲ.) Clemens in Protreptico sequens

7.8.9. octo uersus citat, paucis uerbis mutatis. Nam pro

παύσεσσι, legitur παύτα ἐστὶ: quanquam παύσεσσι

etiam τρομασίωυ lib. 5. legatur. Pro ὑπόφω, ἴσφω.

In κρήσασθαι τε, coniunctio τε apud Clementem abundat.

Sed quur non addo Clementis explicatio-

nem? οὐθέως σφόδρα τὸν μὲν ἀπάτην ἀπεινάσει-

σα τῷ σπύται, τὸν δὲ γνώσειν ἡλίω λαὸν φωτὶ τῶν θεῶν,

ἄμφω ἢ παραθεμὸν τῆ συνηίσει τὸν ἐνλογὸν δι-

δάσει. τὸ γὰρ ψῶσος, ἢ ψιλῶ παραθέσει, τ' ἀλη-

θῆς διασυνδαίνονται, τῆ δὲ γνώσει ἀληθείας ἐπιβί-

ζόμενον φυλάσσειται. In scripto Sibyllino codice

hi tres uersus continui legebantur illic, εἰς θεὸς, sed

confusi: quos tum uel ex Lactantiana lectione suo-

nitori restitueram, quæ cum Theophili lectione

pulchrè consentit. In codice Sibyllino scriptum

erat, παύτων ὑπέριστατος, manifesto errore: erat ta-

men

men genuina lectio in margine annotata, cū Theophilo & Lactantio consentiens. Quinetiam Antimachus legit, *πανωπείρατος*. In codice Sibyllino huic uersui connexi erant alij tres, sed abrupta & interpolata sententia: id quod magis iam ex Theophilo apparet. Paulo superius melius locum habere posse uidetur, circa numerum 7. Nam mihi sic ordinari lectio posse uidetur,

Γεώτε δὲ ναθέμνοι σοφίην οὐ γήθησιρ ὑμῶν,
 ὧς μόνος ἐστὶ θεὸς πτίσιν ἀκράτῆτος ὑπαρχῶν,
 Αὐτὸς γήθησον μορφῆς τε τύπων, μερόπων τε
 Αὔγας μίξε, φύσιρ πᾶντων γυνεὺς βίοτοιο
 Εἰς θεὸς, &c. Hæ nostræ sunt coniecturæ, quæ sanè fallere possunt. Certum est Sibyllina esse, uel quia in codice scripto continentur, uel quia citantur à Lactantio. Lactantius tamen à codice hoc nomine uariat, quòd ille legit, *αὐτὸς ἐμίξε*: in Sibyllinis uerò est, *αὐγὰς μίξε*. Centones sunt sine ordine coherentes, quæ scriptus liber ab initio habet. Reliqua relinquo pio lectori censenda.

Paulo post:

τίς γὰρ σαχῆ.) Apparet ex ipso Theophilo, *se* 37.10. quentia non continuari. adijciuntur autem apud Clementem plura. Versiculos ex eo quatuor adijciam:

τίς γὰρ σαχῆ δὲ αὐτῶν τὸν ἐπὶ θραύσιον λαὸν ἀλὴν
 ὀφθαλμοῖς ἰδῆν, θεὸν ἄβροτον, ὃς πόλον οἶνῆν.

AM.

ΑΜ' ἔστ' ἀντίφωνοι πᾶσι τραυτίων ἡελίοιο

Ἀσθροῦσσι γλῶσσαι δὴ δάανται, θυνταὶ γεγαῶτες.

Meminit idem lib. 5. ἑρωματέρων, ibiq; adducit consentientes ex Xenophontis Colophonij scriptis, εἰς θεός, οὔτε θεοῖσι βλάσφημοῖσι μέγιστος. Οὐτί δέ μιν θυντοῖσι ὁμοίος, ἔστι νόημα.

Paulo post, ubi legitur, τοῖς ἀγαθοῖς: legit Lactantius de ira Dei, cap. 22.

Τοῖς τ' ἀνάνοις ἀνάνοοι προφέρω πολλὸν μείζονα μισθόν.

37.11. Clauserus pro ἑσθνοία φέρη, ἐτώσια βέρη legendum putat.

37.12. Εἰλωπιάδας, ἐλωπιάδας. id est, boues: Clauserus.

38.13. His tribus uersibus, quia apud Lactantium lib. 2. cap. 13. meliores leguntur, illius lectionem sequi maluimus. Est enim expedita scansio: quae non procedet, si cum Theophilo legas αἰώνα, ἔσ' παρὰ δέ σου ὄριθῆλαι.

Ex sermone primo.

41.14. Lactant. lib. 2. cap. 9. mundum diuina providentia factum esse probaturus, citat testes Sibyllas.

41.15. Hic uersus emendatus est ex Antimachi exēplari. Ceteris marginalibus numeris nulla annotatio respondet, usq; ad paginam 97.

Ex sermone secundo.

97.14. Citantur hi uersus à Theophilo, sed parū emendati. Restituitur tamen ille uersus, qui prius manu eius legebatur.

Aitio

Αὐτίνα δὲ ἀθεάτως μεγάλῳ ἐπέθειον ἀνάγκῃν,
Interim tamē tertius ab hoc uersus, apud Theo-
philum desideratur, qui incipit, τὸν ἐνάτοι, Et post
lo post, post uersum καὶ τότε δὴ δευάτη, interse-
rendus est ex Antimachiano exemplari hic uersus:
Εἰς πολλὰς θνητῶν ἐμερίδουσα διαλέυτης.

Eorundem uersum de Babylonica turri sensum
legimus apud Iosephū Antiq. lib. 1. cap. 6. his uer-
bis: περὶ δὲ τοῦ πύργου τῆς, καὶ τῆς ἀλλοφωρίας
τῶν ἀνθρώπων μέμνηται καὶ Σιβύλλα, λέγουσα ὅ-
τις παύτων ὁμοφώνων ὄντων τῶν ἀνθρώπων, πύρ-
γον ὠνοδόμισαυ τινὲς ὑψιλότατον, ὡς ἐπὶ τὸν οὐ-
ρανὸν ἀναβησόμενοι δι' αὐτῶν. οἱ δὲ θεοὶ ἀνέμους
ἐπιπέμψαντες, ἀνέτρεψαν τὸν πύργον, καὶ ἰδίᾳ
ἐνάτω φωνῇ ἔδωκαν, καὶ διὰ τὸ βαβυλῶνα συνέ-
λη κληθῆναι τὴν πόλιν.

φόβον ἐνδύθη ὁ φόβος.) Simile quiddam est apud 101. 15.
Lactantium lib. 1. cap. 11. ubi ceterae expositiones
reijciuntur.

De historia Titanum Lactantius lib. 1. cap. 14. 101. 16.
Enniana recitat, à quibus ait, Sibyllam Erythraeam
paululum uariare.

Hos uersus Erythraeae Lact. tribuit lib. 2. cap. 17. 106. 17.
Quanquam lectio uariat. Sic enim ibi legitur:

— Ἐπεὶ πλάυη, πάντα τὰ δ' ἐστὶν
ἄπερ ἄφρονες ἄνδρες ὄρσυνώσι κατ' ἡμᾶς.

Eadem paronomasia est etiam infra lib. 8. La 117. 18.
stanti

ctantius etiam huius meminit lib. 7. cap. 25.

121.19.

Lactantius lib. 1. cap. 6. ubi de Sibylla Erythrea scribit, alludit opinor ad hunc locum. Verba sunt: Quintā Erythraē, quam Apollodorus Erythraeus affirmat suam fuisse ciuem, eamq; Graijs Ilium pententibus uaticinatam, & perituram esse Troiam, & Homerum mendacia scripturum.

130.20.

Lactant. lib. 1. cap. 15. ubi aduersus Graecorū uanitatē, qua homines pro dijs colebant, differit, hāc Sibyllae aduersus eos increpationem citat, sed secundo uersu mancā, tertio uariantem etiam hoc modo:

Ελλας δὴ τί πέποιθας ἐπ' ἀνδράσι κημένους,
 Πρὸς Ἴδ' Διῶρα μάταια κἀπαφθιμόνοισ ἀνάστηται;
 Θέας εἰδύλοισ, τίς τοι πλάγην βάλειν ἐν νῶ,
 Ὡς τε τάδε ποιεῖρ μεγάλοιο θεοῖο προσώπου
 Λεωπομόνου. —

137.21.

Citatur à Lactantio lib. 7. cap. 19. in fine, nunciatim ex Erythrea: ut ubiq; appareat, hunc tertium librum Erythrae esse.

137.22.

Libro eodem cap. 24. hi uersus paulo aliter leguntur:

Καὶ τότε δὴ χαρὰν μεγάλην θεὸς ἀνδράσι δώσει,
 Καὶ γὰρ γῆ, καὶ Διῶρα, καὶ ἀσπίδα θέρματ' αἰγῆς
 Δώσσει κερπυθὲρ ἀλιθινὸν ἀνθρώποισι
 Οἴνου καὶ μέλιτος γλυκέως, λσνῆτε γάλακτος,
 Καὶ σίτου —

138.23.

Apud Lactantium lib. 7. cap. 18. hi uersus ita leguntur:

Καὶ

Καὶ τὸτ' ἄσπ' ἡελίου πᾶμψι θεὸς βασιλῆα,

Ὁς πᾶσαρ. —

Prouerbum, Camerinam mouere: ubi Erasmus 146.24.
hunc uersum ex Stephano citat: Stephanus citat, ut
uulgo iactatum.

Lactant. lib. 7. cap. 20. hos uersus, quos etiam E= 146.25.
rythm. e tribuit, sic legit:

Ὅσπότε λιὰ τὸ λάβυ τελος, ἄσσυμὸρ ἠδὲ βροτοῖσι,
Καὶ ἀφίξεται κέρσις ἀθανάτοιο θεοῖο.
Ἥξει ἐπ' ἀθρώπων μεγάλη κέρσις, ἠδὲ λιὰ αἰχῆ.

Lactant. lib. de ira Dei, cap. 22. ab hac lectione 149.26.
sic uariat:

Φύγε δὲ λατρείας ἀνόμων, θεῶ σῶντι λάτρῳνε.
Μοιχείας τε φύλασε, λιὰ ἀρσενος ἐν χειτορὶ σὺν λιῶ,
Ἰδίαν γενεὰρ ποίλωρ τρέφε, κενδὲ φόνουε.
Καὶ γὰρ ὁ ἀθάνατος κενχολώσεται, ὅς ηνν ἀμάρτη.

Lactant. lib. 4. cap. 6. sic legit: 149.27.
Αὐτὸν ἐδωκε θεὸς πῖσισις ἀνδράσι γυβράειν.

Citat hos uersus Lact. lib. 7. cap. 24. cuius lectio 150.28.
ab hac nostra hoc modo uariat:

Ὅσθε λήσοι σὺ ἀρνεῖσ' ἐν ἔρεσιρ ἀμιλλῶνται.
Χέρτορ γὰρ λυγκύς τ' ὄρφοισιρ ἀμα βέσπονται.
Ἀρῆσει σὺδ μόχοισιρ ὀμῆ, καὶ πᾶσι βροτοῖσι.
Σάκμοβος τε λέωρ φάγει' ἀχυρορ παρὰ φάτνας,
Σὺδ βρέφεισιρ τε δρᾶνοντες ἀμάτροσι νοιμήσορσαι
Λείπουσι δὺο σίχει. 150.29.

Lactant. lib. 4. cap. 1. legit hoc modo: 153.30.

|| 1 — Φύγου-

— Φήσονται Σιβυλλίη.

Μαινομένω, ψόνσριαρ, ἐπαρ ἡ γέννηται ἀπαιτα,
 Τλωινά μω μνήμω ποιήσετ, κὼν ἐτι μ' ὀλοῖς
 Μαινομένω φήσει, μὲ θεῶ μεγάλωιο προφήτω.

Ex sermone quarto.

157.31. Reperiuntur hi uersus apud Lact. lib. 7. cap. 23.

Reliqui quidam uariant hoc modo:

Καὶ τότε διουσεβείας μὲν ἐπὶ ξέφορ οὐ πνεὶ μέπυ.
 Οσοι δὲ σύσεβῆσαι, πάλιν φήσασ' ἐπὶ γαίης,
 Γυνῶμα θεῶ δόντος τι μὲν ἄμα καὶ βίον αὐτοῖς.

165.32. Suspicor hic quaedam deesse. Apud Lact. lib. de ira Dei, cap. 23. legitur hoc modo:

Καὶ πότε τλω ὄργω θεῶν ἔτι προῦνοντα,
 Ἀλλ' ἐξεμβριθόντα καὶ ἐξολόντα τε γούναρ
 Ανθρώπων ἀπασα μὲν ἔμπροσθεν πέρθοντα.
 Ἀλλ' ἑλέσ μετὰ θεῶ βροτοὶ δὴ, μὴδὲ πρὸς ὄργω
 Γαντοίλω ἀγάγυτε θεῶν μέγαρ. —

Videntur autem Lactantiana hæc uitio non care-
 vere. Nam præterquam quod uersus parum expe-
 ditè fluunt, malim καὶ τότε legere, et ἐξεμβριθόντα.

165.33. Tertio à fine paginæ uersu, ubi debet esse nume-
 rus 33. sic legit Lactan. eodem loco:

Οὐν ὀλέσ, πᾶσαι δὲ πάλιν χόλωρ, σὺτ' αὖ ἀπαν
 Ἐνσεβείαρ πνεὶ θυμῶ ὀνὶ φρέσιν ἀσκησῶτι. (165)

Ex sermone quinto.

173.34. Quæ iam sequuntur, in codice fuere ualde mu-
 tilla et trunca, eratq; annotatum, λέγει το πλεον
 τῶ

τὸν ὄχλῳ. Si uerò diuinationi locus est, restituam
hunc alterum uersum. nam apud Lact. lib. 5. cap. 14.
Erythraea ipsos νεφῶς καὶ ἀνοήτους appellasse legi-
tur.

His quatuor continuis uersibus uariat Lact. ali- 174. 35.
quo modo, lib. nimirum 7. cap. 18.

Ἡξεῖ καὶ μακρόν ἐθέλωρ πολὺν ἐξαλκπάξαι,
καὶ νότις θεῶν βασιλεὺς πεμφθεὶς ἐπ' ἰδίῳ
φύτας ὀλεῖ βασιλεὺς μεγάλος καὶ φώτας ἀγίους,
εἰδ' ὅπως κρινεῖται ὑπ' ἀφθίτοις ἀνθρώποισι
Eis τὰ ἴδια ἦλθε. Ioan. 1. ἔγγυς ἔλυ ἰδίῳ. Nonn.

Citatur à Lact. lib. 4. cap. 20. legitur etiam apud 186. 36.
Lactantium γένος, sicut uetus lectio habuit. μένος
Antimachus emendauit. nam sic legitur etiam (su-
prà, libro tertio:

Ἀντιδὸς κ' ἔπει φλέξειεν χαλεπὸν μένος ἀνδρῶν
Μένος ἀλκινόοιο. — Et id genus alia poetis tu-
ta sunt.

Hæc apud Lact. lib. 7. cap. 24. nonnihil uariant. 189. 37.
Ἐνσεβέων ἢ μόνων ἀγία χθονὸν πάντα τὰ δ' οἶσαι,
Νᾶμα μελισθαγέος ἀπὸ πέτρης, καὶ διὰ γλώσσους,
καὶ γάλα δ' —

Non dissimilia sunt apud Lact. libro 7. cap. 16. 193. 38.
ut hinc trāstulisse uideri queat, nisi quòd ratio pu-
gnare uidetur.

Lactantius de ira Dei, cap. 23. his uersibus iubet 194. 39.

4 3 coele=

caelestium, terrenorumq; genitorem diligi. Vari-
ant etiam hi uersus:

Μήποτε θυμωθεὶς θεὸς ἀφθίτος ἑξαπολέσει.

Et recte. Nam sic Castalionem etiam legisse ap-
paret: quia sequentes etiam duos, ita ut apud La-
ctantium sunt, transposuit. leguntur autem apud
Lactantium in hunc modum:

Γὰρ γένος ἀνθρώπων βιοτὸν καὶ φύλον ἀνάνδρῶν
Δὲ σέργειν γυνετῆρα θεὸν σόφρον ἐὼν ἔντα

198.40.

Apud Lactan. lib. 7. cap. 24. leguntur hi uersus
hoc modo:

Καὶ πόλιρ, ἣν ἐποίησε, αὐτὸν ἐποίησε
Δαμπρότερον ἄσφαρ, καὶ ἠλίον, ἠδὲ σελεύον,

Ταυτὸν legendum esse, uersus flagitat.

Ex sermone sexto.

206.41.

Annotatum erat, ἐτέρας εἶναι ταῦτα δονᾶ. sicut
etiam Lact. monet, esse alterius cuiusdam.

209.42.

Lact. lib. 4. cap. 13. Hoc de radice Iesse, de qua
Esaiæ cap. 11. oraculum est, intelligit.

209.43.

Lact. lib. 4. cap. 5. uariat hoc modo:

Κύματα περὶ σῶσαι, νόσον ἀνθρώπων ἀπολύσαι,
Ζώσαι τε θνῶτας, ἀπώσεται ἀλγέα πολλοῖς.

Εν δὲ μιᾷς πηγῆς ἄφρονι. —

209.44.

Lactant. lib. eodem, cap. 18. Et alia, inquit, Sic
bylla iudeam terram his uersibus increpat. Quia
uariant, adscribendos eos iudico:

Αὐτὴ γὰρ σὺ ἄφρων τὸν σὸν θεὸν ἦν οἰήσας,

Γαί-
α

Γαίονται οὐ θνητοῖσι νοήμασιν, ἀλλὰ π' ἀνεύθαις

Εξεύτας σφαιρώ, φοβόρλιότε χαλιὸν ἐπέρασας.

Citatur hic uersus à Sozomeno in secundo Tri- 209. 45.

partitæ historiæ lib. cap. 18. Sed in integra ipsius hi-

storia Ecclesiastica, lib. 2. cap. 1. legitur quidem ibi

hoc modo: Καὶ πρὸς αὐτῶν τῶν ἐκλήνων σωσ-

μολόγηται Σιβύλλα εἶναι τὸτο

ὁ ξύλον μακροφύτον, ἐφ' οὗ θεὸς ἐξετανήσθη.

Sed nostra lectio apparet castigatior. ξύλον enim

priorem breuem habet: et anadyplosis addit non-

nihil uehementiæ.

Ex sermone septimo.

Lact. lib. 7. cap. 16. usurpat hūc uersum de mun- 218. 46.

di uastatione.

Notatus in codice fuit defectus.

221. 47.

Ex sermone octauo.

Lactant. lib. 1. cap. 11. Iouē diuinitate exuturus, 226. 48.

eosdem citat, sed uariantes. legitur enim hoc modo:

Δαίμονας ἀβύχως νεύων εἰδωλα καμόντων,

ὧν πρώτη πύχματα τέφρος ἢ δύσμορος ἴχει.

Sic sermone quinto idem Adrianus ἀγγυρόπρα 226. 49.

vos nominatur.

Idē epūheton Nero etiā sermone quinto habuit. 229. 50.

Lactant. lib. 7. cap. 24. hos de extremo Dei iu- 229. 51.

dicio uersus aliquanto secus legit:

Γάστρως γὰρ γαίης τότε θνητῶν σύγχυσις ἐστίν,

Αὐτὸς ὁ παντοκράτωρ ὅταν ἐλθὴ βήματι κέλευ.

- 230.52. Meminit huius Lact. lib. 7. cap. 25. Simile haec
buius supra, sermone tertio.
- 238.53. Hic uersus erat mancus, quem ex Lactant. inte-
grum fecimus hoc modo:
Γὰρ αὐτὸν ὀφρὸν μᾶσαι, νεκρῶν δὲ ἀνάστασις ἐστίν.
Locus est libro 4. cap. 15. ubi sequens uersus sic
uariat:
Καὶ χλωρὸν ἀρόμος, ἔστω. —
- 238.54. Hec nobilis illa est Sibylla cuiusdam, & memo-
rabilis, & à multis doctissimis haectenus celebrata
& ἀρόσιχος: quam eandem eruditi censent, cuius Cla-
cero etiam de Diuinatione secundo mentionem faci-
unt.
- 238.55. Hanc Augustinus lib. 18. cap. 23. de Ciuitate, Dei à
nescio quo qualitercunq; translata, suis scriptis
inseruit, quam etiam nos in fine adiungemus. Ho-
rum, inquit, si primas literas iungas, erit ἰχθὺς, id
est, piscis: in quo nomine mysticè intelligitur Chri-
stus. Insererem cum his Eusebij testimonium, nisi ito-
tam rem ex ipsis etiam in fine addere animus esset.
In his tamen annotatiunculis quid à nostra lectione
uariet, cum ipse, tum Lact. Euseb. Aldus (quem, o-
pinor, Gyraldus secutus est) breuiter indicabimus;
lectori iudicium integrum relicturi.
- 238.55. ἰχθὺς δὲ.) ἰδιόσει γὰρ. Sed ἰδιόσει γὰρ Euse-
bii. παρῶν.) παρῶν. et quidē melius. πᾶσα μετῶ-
ναι.) μετῶναι πᾶσα. Σαρποφόρου.)
Σαρποφόρου ψυχὰς δὲ ἀνθρώπων ἐπὶ βήματι κενεῖ.
Legitur

Legitur etiam apud Eusebium, sed & scansionem impedit. *Αναρθα.*) Ald. *ἀναρθα.* sed *ἀναρθα* est etiam Eusebii. *Πιψοσιρ.*) Ald. *πιψοσι* & sic etiam Eusebii. August. Reijcient. Lact. lib. 7. cap. 19. *πεψοσι* & legit: nec improbo. Plus enim ponderis habet comminui seu conteri simulachra, quam rearijci. *ευναρθεσι.*) Hic uersus ut nec apud Aldum, nec in uulgata editione, quæ est in Ludouici Viuis apud August. commentarijs (quæ tamen ex Aldo descripta uidetur) reperitur, ita nec apud Eusebium, neq; etiam in Acrostichidos serie requiritur: translatus tamen apud Augustinum extat, & reddidit eum etiam Castalio. *ιχρσδουρ.*) *ιχρσδουρ*, Aldus, Gyraldus. *φλεξει.*) *ρήξα. ρήξυτε*, Euseb. *ειρ-αίης.*) *επιήης* Antimachus emendat. Nam omnia huius derivationis aspirata sunt: licet Aldus etiam cum Eusebiana editione tenuem habeat. *βροτῶρ.*) Eusebii & Aldus, *υμυρῶρ.* *ἐπελσυθεριου.*) *ἐς ἐλσυθεριου*, Euseb. *τῶν ἀγίωρ.*) *τὸς ἀγίως*, Aldus, Gyraldus & Eusebii. Cum nostra lectione consentiunt August. et Castalio: quanquam nihil periculi sit. *χόπασσα.*) Non reclamarem, si Acrostichidos ordo concederet. *ἐνδείψαι.*) Hic uersus apud Eusebium & Ald. sic legitur:

Ενδείψαι σέλας ἡελίου, ἀστροντε χορῆαι.

Quò respexisse etiam Augustinum apparet.

Φαράγγος.) *φαράγγας* legendum. Nam sic &

u s Eusebia

Eusebius legit, & sic castigatio lectio habet, et syn-
taxeos ratio ita poscit.

ὅτι ἐν πλουῖ ἕξαι.) Euseb. ὅτι ἐν πλείρ. Ald. ὅτι
ἐν πλουῖ ἕξαι. Σάλπιγξ.) Apud Lactant. lib. 7.
cap. 16. legitur sine disjunctiva. Σάλπιγξ ὄργανόν ἐστιν
μελέων.) Euseb. legit hoc modo:

Ὁρῶσα τὸ μέλλον, καὶ διὰ πύματα νόμον.

Apud Gyraldum uerò sic:

Ὁρῶσα μύσος μέλλον καὶ πύματα νόμον.

ταρταροφ.) ταρταροφν. Aldus & Gyraldus.
Lact. uerò lib. 7. ca. 20. nostra astipulatur lectioni.
βασιλῆος.) Apud Lactantium legitur βασιλῆος, ut
ad Deum referatur. Reliqui nobiscum βασιλῆος le-
gunt, sequuntur etiam interpretes. Ἦν ἡδὲ
θεῖον.) πρὸς ἡδὲ θεῖον. Euseb. et alij. generandi
casum etiam Augustiniana uersio expressit, & sic
fluet uersus etiam mollius. σφραγὶς ἐπιστομῆς.)
Eusebius & alij legunt hoc modo:

Σύμα δὲ τοῦ τότε πᾶσι ἀπιδείνεσον, οἶον.

Ego σφραγίδα intelligo, cuius in Apocalypsi mē-
tio fit. πρόσνομιά δὲ.) πρόσνομιά τε σιδηρά-
τε.) σιδηράτε Ionicum, ποιητικὸν ὄσφρον est, & sic
etiam Eusebius legit. Allusio est ad Psal. 2. ποιμα-
νῆς αὐτὸς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ.

Ὁῦτος ὁ νῦν.) Hos duos uersus corruptos citat
Eugubinus lib. 1. cap. 22. Perennis philosophia.
ἀνεροσίχησιμ.) ἀνεροσίχους apud alios legitur.

Hinc

Hunc uersum suppluimus ex Lactant. lib. 9. 242. 56.
capite 16. Vtinam uicinis etiam hoc modo mederi
possim.

Ὀρθάνιον.) Apud Lact. lib. 2. cap. 13. hæc aliter 242. 57.
legitur, quæ ut cõferri promptius possint subiciã:

Ἀνθρώπων πεπολῶσαι θεῶ παλάμοις ἐνὶ αὐταῖς,
οὐτε πλάνησον ὄφεις δολίως ἐπὶ μοῖραν ἀνελεῖν
τῶ θανάτῃ, γινώσκῃ τε λαβείν ἀγαθῶ τε κακῶ τε.

Posterioribus uersibus similes fuere libro pri-
mo, sed castigatiores:

Ἐξαπέτησον ὄφεις δολίως ἐπὶ μοῖραν ἀπελεῖν
τῶ θανάτῃ, γινώσκῃ τε λαβείν ἀγαθῶ τε κακῶ τε.

Vt legerim sanè hic etiã ἀπελεῖν, potius quã
apud Lactantiũ ἀνελεῖν. Ceterũ in ἀγαθῶ τε κα-
κῶ τε, ad hanc & Lactantianam lectionem, accedit
etiam Antimachi emendatio, & ratio iubet: est e-
nim prima in κακῶ breuis.

πρεσβυτέρων.) πρεσβυτάτων Antimachus legit. 242. 58.
Castalio tamen per comparatiuum comptius red-
didit. Sequens uersus apud Lactant. lib. 4. cap. 15.

ubi de miraculis Domini agit, sic legitur:

Γὰντὰ λόγῳ πράττω, πασαῦτε νόσον θόρα πύων.
& aliquanto pòst sequentes quoq; duos citat, quo-
rum prior uariat etiam aliquantulum.

Τὸς ἀνέμους πᾶσεί τε λόγῳ, σρώσει δὲ θάλασσαν.

Apud Lactantium libro 4. cap. 18. hic uersus 242. 59.
alijs infertus legitur: de quo paulo inferius uidebi-
mus.

mus. Quin Castalioni sequens etiam translaticius uidetur, nec immeritò.

242.60. Lactantius eodem loco, atq; rursus Augustinus loco superius memorato, hos uersus Sibyllinos paulo aliter locauerunt. Sed hic in transferendo aliquid quantum à scripto uariat, hoc nempe modo: Ut colaphos accipiens tacebit, ne quis agnoscat, quod uerbum, uel unde uenit, ut inferis loquatur, et corona spinea coronetur.

242.61. Hanc expositionem sequitur Lact. lib. 4. cap. 26.

245.62. Apud Lactantium libro 4. cap. 17. hi duo uersus sic leguntur:

Αλλ' ὅτε ταῦτ' αὖ ἅπαντα τελευθῆν, ἄπορ' ἔπει,
Εἰς αὐτὸν πᾶς λύσειτο νόμος. —

Potest itaq; Lactantiana lectio hinc restitui.

245.63. Lact. lib. 4. cap. 15. sic legit:

Εἰρ' ἀπτοῖς ἅμα πόντε, λιὰ ἰχθύεσσιν ἀποῖσι.

Et in tertio uersu μετὰ pro ἅμα. In quarto pro λαῶν, πολλῶν. Similia de miraculis et passione Domini habuimus suprâ sermone primo.

245.64. Hi uersus apud Lactant. lib. 4. cap. 18. leguntur quidem, sed non eodem ordine. Liber is est omnibus in manibus, conferat qui uolet. Nos uariationem signabimus. εἰς ἀνόμων.) εἰς ἀνόμους. Et sic Augustinus legit. καὶ δώσουσι.) δώσουσι δέ. Sed hoc melius. καὶ πείρου.) ἢ εἰς δὲ φαρῖχος ἔδωκαν. τῆς ἡ φιλοξ.) τῆς ἀπίδοξι.

Augusti

Augustinus.

In manus iniquas infidelium postea ueniet: Et dabant Deo alapas manibus incestis.

Et sequentes Augustinus sic reddit:

245.65.

Ad cibum autem sel, & ad sitim acetum dederunt, in hospitalitate hanc monstrabunt mensam.

Et hoc loco duo uersus apud Lactantium & Augustinum inserti leguntur, quorum posteriorem paulo superior noster codex habet. Versus hi sunt:

Καὶ θόμασευ μαροῖσι τὰ πῖσμα ἄσφα φαρμανόοντα,
Δώσε δ' εἰς μάστιγας ἀπλῶς ἀγνὸν τότε νῶτον.

Augustinus:

Et impurato ore expuent uenenatos sputos. Dabit uero ad uerbera simpliciter sanctum notum. Scansio cōstabit nostra, si in tertio loco procelesmaticum admiseris. Apud Lactantium cap. 19. eiusdem libri, sublatus articulus scansionem totam inturbat.

Hunc uersum ex eodē Lactantij cap. inseruimus. 246.67.

Zachariæ 9. Lactantius hæc de secundo aduētū interpretatur, quæ prophetes de primo dixit.

Lact, lib. 7. cap. 18. pro ἀέλον, σύγον legit: & pro ἀθεομάς, ἀθέος. & apparet, locum esse mancum: quod hemistichium, quod apud Lactant. est, hic desideratur, ἡμετέρας ἀδελείας.

Lactant. lib. 4. cap. 6.

246.70.

Lact, lib. 2. cap. 11.

Apud 253.71.

253.72. Apud Lact. lib. 7. cap. 20. hi uersus sic leguntur:
 Οὐρανὸν ἐλίξω, γαίης καὶ θανάτου ἀνοίξω.
 Καὶ τὸν ἀνάσσει, νεκρῶς μοῖραν ἀναλύσας,
 Καὶ θανάτου νεώτερον, καὶ ὕψους εἰς νεῖσιρ ἄξω.
 Osee 13. 1. Cor. 15.

254.73. Locus hic erat ualde uiciosus, quem hoc modo,
 ut uides, Antimachus nobis restituit.

SEBASTIANI CASTALIONIS ANNOTATIONES
 IN SIBYLLAS.

EX LIBRO PRIMO.

40.1. **C**oelum despiciens. In Græco neq; sententia
 Capta uidebatur, neq; uersus constabat: sed
 ex Antimacho correximus.

47.2. **Est & Aus.**) Non primus Adamus in orcum de-
 scēdit, sed Abel. Sed quia fuit Adamus primus homi-
 nū (unde et Adam Hebræis hominē significat) ab
 eo denominatus est orcus. Licet autē hic uidere Græ-
 corū errorem, qui hoc nomen Græcū esse rati (ut
 & alia multa) absurdē interpretati sunt.

51.3 **Sunt elemēta nouem mihi.**) Hoc nomē quod sit,
 nescio. Sed cū Noam alloquatur Deus ante factam
 linguarū diuersitatē, non dubiū est quin ea lingua
 utatur, quæ tum sola erat. Hebræam autē fuisse, patet
 cum ex nominibus, quib. Adamus animalia num-
 cupauit, cū ea nomina in Hebræo sermone anima-
 lium

lium ferè naturā declarent: tū ex primorū hominū
 nominibus, quæ in solo Hebraico sermone signifi-
 cātia sunt, ut Adami, ut Caini, ut reliquorū. Quod
 si ita est, cum hic Sibylla uocet elemēta quædā α-
 ω (id est consona, sicut in Iesu nomine, Deo uo-
 lente, declarabimus) oportet aliquas esse literas in
 Hebræa lingua, quæ uocales appellētur. Atqui nul-
 le sunt. omnes enim consonātes uocant, utentes pun-
 ctis quibusdam uocalibus, quæ neq; literæ uocan-
 tur, neq; numerorum notæ sunt, ut possint in huius
 nominis rationē uenire. Oportet igitur aut Aleph,
 He, Vau, Iod, & Ain uocales dici: aut Sibyllā Græ-
 cè loquentem, de aliquo Græco Dei nomine loqui,
 & quod à Deo Hebraicè dictū sit, id ad sermonem
 Græcū accommodare, quasi ipsa Græcè, non Deus
 Hebraicè loquatur: quemadmodū in Apocalypsi Te-
 sus dicit, se esse α & ω, nisi fortè ibi Græcè loque-
 batur. Atq; hæc quidem in medio posita sint ad con-
 siderandum. Ac si cui notum hoc nomen est, cum
 oro ne studiosos celet.

Vicenos cum bis & unum Compleffet soles in 60.3.
 undis.) In arca fuit per annum Noe, ut tradit Mo-
 ses: sed quadraginta dies cōpleuit in aquis. totidem
 enim dies pluiffe, idem Moses tradit. Nec refert,
 quod Sibylla addit unum ad quadraginta. Moses e-
 nim secutus est numerū quadratū: sicuti cum apud
 eundem dicit Abrahamus, ante conceptum Isaacum
 se cen-

se centenarium esse, cum esset uno anno minus. Sed iudicent alij.

- 60.7. *Iactata meo cum coniuge.*) Hic locus nos admo-
net, ut de Sibyllæ genere et ætate differamus. Igitur
hic, & ad finem tertij libri, tradit se nurū esse Noe,
cumq; eo euasisse ex diluuiio, & Babylone profectū
uaticinari per Græciam, falsoq; ex Erythra natam
dici: ab alijs etiam ex Circe & Gnosto. Præterea in
fine libri septimi docet, se iā ardoribus et æuo con-
fectam esse, sed tamen à tempore consumptum iri,
neq; semper uicturam. Ex quibus locis patet, eā diu-
tius uixisse, quàm ferret communis ætas hominum.
Quæ res locum fecit fabulæ, quæ ab Ouidio in 14.
Metam. posita est, ubi Sibylla ostendit, sibi à Phœ-
bo prorogatam esse uitam, seq; iā septingentos an-
nos uixisse, & adhuc trecētos esse duraturam. Atq;
eadē eius uitæ longitudo in causa fuit (sicut ego ex-
istimo) ut quæ eadem esset, plures esse putarētur:
quòd ea diuersis temporib. & locis apparens, plu-
rium speciem præberet: non putantibus hominib.
eam tamdiu posse uiuere, sed aliam esse. Nam quod
memoriæ proditū est, Sibyllam quandā fuisse Persi-
cam, ex stirpe Noæ, hæc eam se esse tradit. Erythre-
am aut putari, quæ alia putata est. Cum ea quoq;
eadem esse dici potest, ex eo què citauit Nasonis lo-
co, & ex Aristotelis libro de Mirabilibus narratio-
nib. ubi ita scribit: Cumæ in Italia ostenditur quod-
dam

dam (ut uidetur) conclauē subterraneum Sibyllæ uatis: quam diutissimè uixisse, & uirginem permāsisse perhibent, quæ esset Erythraea. sed à quibusdā incolis Italiæ Cumæa, ab nonnullis Melanchræna uocaretur. Hæc ille. Itaq; uidentur aliquanto pau-
 ciores fuisse Sibyllæ, quàm uulgò habentur: neq; ta-
 men nego, fuisse aliquā multas. Neq; est quod mi-
 hi quisquam obijciat, Sibyllā tam diu uiuere non po-
 tuisse, quòd hominis uitam Deus Noë dixisset fore
 centum uiginti annorū. quæ res non statim post di-
 luuium accidit: propterea quòd hominū prauis co-
 natibus (propter quos Deus uitam minuit) tum di-
 luuiio, tum linguarum diuersitate cohibitis, nõ erat
 necesse hoc decurtandæ uitæ extremū remediū sta-
 tim adhiberi. Sed id postea adhibitū est, ut Deus fu-
 turū dixerat. Itaq; Abrahamus centesimo anno se-
 nex est. Hoc, inquā, si quis obijciat, respondebo, De-
 um de communi & uulgari uitæ curriculo dicere.
 Nam & Abrahamus, & alij multi diutius uixerūt,
 & Sibylla uixisse potest, quū Deus nulli sit obno-
 xius legi, quo minus faciat quod ipsi uisum sit. Vi-
 detur aut scripsisse quædā ante Saturni seculū. Nā
 lib. i. de Titanibus uaticinatur. Libro aut tertio &
 narrat, & uaticinatur: sed uidetur narratio illa ma-
 gis esse uaticinatio. Solēt enim uates de reb. futuris
 loqui, quasi de præteritis: quòd Deus (à quo afflā-
 tur) futura iuxta ac præterita uidet.

- 63.5. (Dono Sabaoth.) Hoc nomen Hebræū est, & significat exercitus. Vocatur autē Deus exercituum, quasi tu dicas, armipotens, aut bellipotens: quod omnib. (quæ usquam sunt) reb. tanq̄ militib. utatur.
- 64.6. Vocale quatuor autē Fert, non uocalesq; duas binum Geniorū.) Hoc ænigmate significat nomē in-
 58. Seruatoris nostri, quod constat ex quatuor uocalibus literis, & duab. consonantibus: quæ literæ in lingua Græca efficiunt 888. Nam ϵ ualet 10, η 8, σ 200, ω 7, ν 4, ς 200. Vocat autē $\alpha\phi\omega\nu\alpha$ cōsonantes, literis in $\phi\omega\nu\eta\epsilon\tau\alpha$ et $\alpha\phi\omega\nu\alpha$, id est $\sigma\upsilon\mu\phi\omega\nu\alpha$ diuisis. Quod autē uerto, Nō uocales duas, in Græco est in fine uersus, $\tau\alpha\delta\epsilon\ \alpha\phi\omega\nu\alpha\ \delta\upsilon\ \alpha\omega\tau\omega$. Sed neq; uersus ratio constat, neq; sentētia. Itaq; ubi est $\delta\upsilon$, legendū est $\delta\upsilon$, in quo sanē facilis fuit lapsus, quod inferior pars literæ $\delta\epsilon\lambda\tau\alpha$, superiore auulsa, figurā habet literæ ϵ : superior itē, asperi spiritus: media pars autē literæ, quia graciliori tractu calami exaratur, facile potuit exolescere. Litera autē ν , qualis in fine scribi solet ν , facile ex ν facta est, subiecta infra partē priorē linea, et deleta apostrophe, quæ sequebatur. Sed qd sit Binum Geniorū, neq; satis intelligo, neq; uersus satis cōstat, nisi $\alpha\gamma\gamma\epsilon\lambda\omega\nu$ dicimus penultima longa, qualicentia usus est Homerus in $\mu\epsilon\lambda\omega\varsigma$ & $\epsilon\lambda\omega\epsilon\iota\alpha$. Quod si est, significat Sibylla duos esse genios, quorū nomen à litera $\sigma\iota\gamma\upsilon\alpha$ incipiat, quorum unū alicubi nominat ipsa Sanielē: aliter qui sit,

non uideo. Sed nihil hic affirmo. In sequenti uersu
pro *διόλου*, legi debet *δὲ διόλου*, duobus uerbis.

EX LIBRO SECVNDO.

Adonæus.) Hoc nomen Hebraicum est, & domi- 80. 1.
num significat.

Qui nomine complet Ortus.) Hoc latine expri 91. 3.
mi non potuit, quod nulla illarū quatuor regionū
initium habeat à quarta litera. Hoc autē nomen A-
dam Græcæ linguae accommodat, nō quia Græcum
sit, sed quia Græcè loquitur: idq; ex sua persona.

EX LIBRO TERTIO.

Ex Augustinis.) Augustinos uocat ciuitatē quæ 95. 1.
paruit Augustis, quæ in Apocalypsi (ut et alibi à Si-
bylla) Septicollis appellatur. Ex hac uēturus est Be-
liel, qui à Sibylla Belias uocatur: sicut à Græcis An-
nibas dicitur, qui est Annibal: quāquam Belier pau-
lo post appellatur. Sed nihil refert. Is est, qui in sa-
cris literis uocatur Antichristus, et homo perditus.
nā hoc significat Hebraico sermone Belial. Est autē
diligenter animaduertendū, quemadmodū Christus
cū iam adesset, tamē expectabatur: idē etiam in An-
tichristo accidere, ne quem fortē illud fallat quod di-
citur Antichristus miracula factururus. Non enim ue-
ra erunt miracula: quæ res eos fallit, qui tales sunt
in Iesum Deū, quales fuere Iudæi in Iesum hominē.

Versum ultimū sic perficies, ut habetur in exem 96.
plari Antimachiano, Magna uis flatus Deus immor-

talis in illam impulit: at uenti. Itemq; mox post uer-
sum, Sed postquam, interferes hunc:
Mutata, & uario discrimine dissonuerunt.

103.3. Nāq; domus regno.) Non tam latè quidē regna-
uit Solomo: sed in eos quodā modo regnare dicitur,
à quib. ei munera mittebantur, & quibus metuen-
dus erat, ut est in Psal. 72.

123.4. Chiū quoq; se ipse uocabit.) De Homero loqui-
tur, qui primo hymno ad Apollinem, Deliadis allo-
quēs monet, ut si in posterū interrogentur quē can-
torem habeāt, quo maximè delectētur: respōdeant,
hominē cecū, in Chio habitantē. de se loquens.

EX LIBRO QVARTO.

156.1. Assyrii mortalibus imperitabūt Omnib. Id est,
maximū erit Assyriorū imperium. Non enim toti
orbi imperarunt, sed ita dicuntur imperare omni-
bus, ut Cyrus, qui apud Esdras uocat se regem
totius orbis.

EX LIBRO QVINTO.

168.1. Cuius capitalis habebit Littera bis decies.) Hec
sunt intelligenda in Græco sermone, in quo literæ
numerum significant.

196.2. Matrum cæsores.) sic Romanos appellat, pro-
pter Neronem matricidam.

EX LIBRO SEPTIMO.

200. Mille mihi lecti.) Mirū uideri possit, mulierē im-
pudicant, tā præclarè uaticinari. Sed meminisse cō-
uenit

uenit, posse etiam improbos et uaticinari (exemplo
est Balaamus) & edere miracula: quemadmodum pa-
tet ex Christo, qui ostēdit multos fore in ultimo iu-
dicio, qui hæc à se facta cōmement: quos tamē nō
sunt agnitus, utpote maleficos & improbos. Præte-
rea potuit Sibylla, cū hæc scriberet, esse proba, et ui-
tam mutasse. Non enim dicit se esse sceleratam, sed
fuisse. quæ sanè peccati cōfessio, uitæ correctionem
uidetur indicare.

EX LIBRO OCTAVO.

232.

Porro quater decies.) Romani imperij finis in-
telligendus est, cū Decius XXVI imperator unā
cū filio suo casus est à Gotthis, à quib, postea dele-
tum est imperiū Romanū. quo quidem Decio caso,
Romani Gotthis, paciscente Gallo, stipendiū solue-
runt, quod antea fecerant nunquam. in quo capitis
diminutio, & imperij amissio intelligitur. Hoc autē
accidit anno ab Vrbe condita millesimo tertio, qui
numerus superat numerū à Sibylla positū numero
quinquagintaquinque; cū illa dicat, Romā completu-
ram esse annos nongentos quadraginta octo, qui nu-
merus est literarū nominis, Romæ in sermone Gre-
co. Sed ante Decii res iā fuerat Gotthis cū Roma-
nis: et Romanorum imperium perire recte dicitur,
cum Gotthorū (à quibus uicti fuerunt) incipit.

IESVS CHRISTVS.) Hanc Acrostichi- 2.239.
dem per omnia imitatus sum, præterquā in ultima

x 3 litera.

litera. Cū enim in Græco sit *Crux*, ego uerbo latino destitutus, cuius litera prima esset *x*, posui *Crucis*, ut duab. literis quæ idē ualeāt, unam exprimerē. Quod si in Græco pro *κρῦξ* ὁ *κρῦξ*, legeretur *κρῦξ* ὁ *κρῦξ*, idē esset, haberes pro *κρῦξ* ὁ *κρῦξ*, id est *crux*, ἢ *κρῦξ* ὁ *κρῦξ*, id est *crucifige*. Sed de hoc nihil affirmare audeo. Vi detur aut̄ Cicero audiuisse hoc de Christo oraculū. Nam in lib. 2. de Diuinatione, de Sibyllæ carmine loquēs, differit his uerbis: Sibyllæ uersus obseruamus, quos illa furēs sudisse dicitur, quorū interpres nup̄ falsa quædam hominū fama in senatu dicturus perturbabatur, eū quē reuera regem habebamus, appellandum quoq; esse regem, si salui esse uellemus. Hoc si est in libris, in quem hominē, aut in quod tēpus esse Callidē enim quæ illa composuit, perfecit, ut quocunq; accidisset, prædictū uideretur, hominum et̄ temporū definitione sublata. Adhibuit etiā latebrā obscuritatis, ut idē uersus aliās in aliam rem posse accommodari uiderentur. Non esse aut̄ illud carmen furentis, cum ipsum poema declarat (est enim magis artis et̄ diligētia, quàm incitationis et̄ motus) tum uerò ea quæ *κρῦξ* dicitur, cū deinceps ex primis uersus literis aliquid connectitur, ut in quibusdā Ennianis, quæ Ennius fecit. Id certē magis est attēti animi, quàm furētis. Atqui in Sibyllinis ex primo uersu sentētiæ primis literis illius sentētiæ carmē omnine prætextitur. Hoc scriptoris est, nō furētis: adhibentis

dentis diligentiam, nō insani. Quamobrē Sibyllā qui
 sepositā et cōditam habeamus, ut (id quod prodi-
 tū est à maiorib.) iniussu Senatus ne legantur qui-
 dē libri, ualeātq; ad deponēdas potius, q̄ ad suscipiē-
 das religiones. Cū antistitib. agamus, ut quiduis po-
 tius ex illis libris, quā regē proferāt, quem Romae
 posthac nec dij nec homines esse patiantur. Hęc Ci-
 cero. Sed quod dicit, Sibyllā hominū temporūq; de-
 finitionē callidē sustulisse, nō uerē dicit. Nā ea ad
 finē secundi libri aperte dicit, tū uenturū esse illum
 regem immortalē, toti orbi dominaturū, cum Ro-
 ma Aegypto imperare cœpisset: id quod accidit pau-
 lo post Ciceronē, sub Augusto, quae religio iā homi-
 nū animos occupauerat, cū de reducendo in Aegy-
 ptū Ptolemæo ageretur (ut est in prima Familiari-
 um epistolarū Ciceronis) qui Ptolemæus à Gabiniō
 reductus est. Præterea in lib. 1. dicit, tū eum esse uen-
 turū, cum esset Ioānes baptista ab Herodē occisus: Io-
 annē uocem quandā appellās in deserto clamātem.
 Sed qualis futurus esset ille rex, nesciuisse Roma-
 nos. ideo minus mirū est, quod ne Iudæi quidē sciue-
 rūt, putātes fore terrestre, cū futurus esset diuinus
 et cœlestis. id quod ex Sibylla cognosci potest, cum
 Deū uocat, et nostra causa supplicio affectū. Quod
 autē dicit de Acrostichide Cicero, malē omnino col-
 ligit: quasi uerō sit difficilius Deo uates agitati ta-
 lia fundere carmina ex tēpore, q̄ Ennio, adhibito et
 tēpore et diligentia.

259. 3.

Dicta logi Bethlehẽ.) Λόγος sermonem et ratio-
nem declarat, siue consiliũ quoddã, & prudentiam
ac mentẽ, per quã Deus agat, sicut homines sermo-
ne et ratione agunt: cuius uerbi uis quoniam latine
uno uerbo satis exprimi nõ potest, usus sum Græco.
Bethlehem aut̃ Hebræis domum panis significat, in
quo oppido natus est noster ille cõditor, altor, ser-
uator, Dei filius IESVS CHRISTVS,

Deus summis laudibus celebrandus
in sempiternum.

ANNOTATIONVM FINIS,

MOSIS CARMEN, IN QVO HE-
bræorum calamitatem ob alienorum deorum cul-
tum futuram prædicit: rursum quæ eorundem in-
stauracionem, & hostium ultionem: quod ar-
gumentum à Sibylla non est alie-
num, ex Exodi 32.

Avdite cœli quæ loquor, accipe
Oris loquelas terra mei, meæ
Imbris fluent ritu cancenæ,
Verba fluent mea roris instar.
Non secus ac si prata rigans liquor
Cœli pluentis gramina mulceat,
Magni Iouæ nomen citabo:
Laude Deum celebrate nostrum,
Perfecta cuius fortia facta sunt,
Et iuncta recto iudicio. Deus

Fidisiæ